სახალხო გაზეთი

№ 15. შაბათი, 13 ნოემბერი, 1910 წ. წელიწადი პირველი. № 15.

განცხადების ფასი: ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ გვერდზე 30 კაპ. ადგილი ... 15 კ., ... 10 კაპ., სხვა ... ... 5 კ., ... 10 კ. ... ... 20 კ., ... 16 კ. ... ... 4 საათამდე ... 3 4 მ., ...

აკმაყოფილებს დღევანდელს მოთხოვნილებებს, ახალ საზოგადოების დაარსებაც საჭიროა არ იყო. ვინც უკმაყოფილო იყო საზოგადოების მოქმედებით, იქვე უნდა დაეწყო მუშაობა, დაემტკიცებინა საზოგადოების წევრებისთვის, რომ იგი ყალბის გზით მიდიოდა, და ახალი, უფრო სწორე გზა ეჩვენებინა.

მაგრამ ქართველთა საზოგადო უპრინციპობამ და ინტრიგობამ აქაც იჩინა თავი. ქართველები რის ქართველები არიან, თუ ორმა-სამმა კაცმა ერთად ვერ ახერხა მუშაობა? საერთო მუშაობის მაგივრად აქაც დაქაქსულობას ვხედავთ, ერთსულოვანების მაგივრ, უაზრო და საქმის დამღუბველ ქიშპობას.

ჩვენ „სანთური“-ს ბედ-იღბალი არ გვაინტერესებს. იგი თავის ბუნებრივის სიკვდილით მოკვდება, რადგანაც უპრინციპობასა და ქიშპობაზე აგებულ საზოგადოებას დიდ-ხანს ვერ შეუძლიან იარსებოს. დღეს ამ საგანზე მხოლოდ იმიტომ ჩამოვაგდეთ ლაპარაკი, რომ დაგვენახვებინა, რა უკულმართობამდე შეუძლიან მიიყვანონ საზოგადოება იმ სენმა, რომელსაც სახელად ინტრიგა ეწოდება.

„სანთურს“ ჩვენ არ შევებრძოლებით, მაგრამ სასტიკად კი დავგმობთ იმ უპრინციპობას, რომელსაც დეზორგანიზაცია შეაქვს ყოველს ქართულს საქმეში და ყველაფერს კარგს სათავეშივე სპობს. უპრინციპობა და ინტრიგა საშინელი სენია ქართულ საზოგადოებისა და მასთან ბრძოლა ჯეროვან ნიადაგზე უნდა იყოს დაყენებული.

დეპეშები

(ბეტერბ. დეპეშათა სააგენტოსგან)

12 ნოემბერი.

საზღვარ-გარედ

ვენა. რეიხსტაგის ჩეხიელთა კლუბმა გრაფ ტოლსტოის ქვრივს სამძიმრის დეპეშა გაუგზავნა და ჩეხიისა და მთლად სლავიანთა სახელით გულითადი მწუხარება განუცხადა.

ლონდონი. საზოგადოებათა პალატამ, მესამე წაკითხვისა და მცირე კამათის შემდეგ, საფინანსო ბილი მიიღო.

ნიუ-იორკი. ფრანცისკო მადეროს თავისი თავი მექსიკის დროებით მთავრობის პრეზიდენტად გამოაცხადა.

პეკინი. საკონსტიტუციო რეფორმათა კომიტეტი რეფორმათა გეგმის შემუშავებას შეუდგა და სცდილობს პარლამენტის მოწვევის ვადაც შეამოკლოს. ბოგდიხანს დასამტკიცებლად წარუდგინეს სისხლის სამართლის ახალი კანონები.

თავრიზი. ურმია სალმასის გზაზე ბრძოლა შესწყდა. მოპირდაპირენი სანგრებს ამაგრებენ. ოსმალებს საკმაო ჯარი მოეშველათ. ჯერბალში გამომწყვდეული ორი ზარბაზანი და

ელეგია

გაჰქრა მზის სხივი, დაგვემალა,
გარდაიხვეწა,—
ლრუბლებმა შთანთქეს მისი ტურფა,
ნაზი სხივები.
ჯანყი გამეფდა... ალმიშფოთდა სულის სიმშვიდე,
თვალთაგან მცვივა გაყინული ცრემლის მძივები!..
ბულბულის მღერა,
ქივჰავის ბგერა
ყვავმა შესცვალა თავის ხრიალით;
წყარო ანკარა
დაგვესამარა‘—
ალარ ჩამორბის კლდიდან ჩქრიალით!..
დალონებული, შიშით, კრძალვით
გავცქერი ზეცას...
თვალ წინ მიდგია მე აჩრდილი სიკვდილის მცველის.
ვფიქრობ: ნუ თუ მეც გატანჯულსა
ცხოვრებისაგან
ბუნებასავით უეცარი გაყინვა მელის?!

დ. ელიოზიშვილი.

მივიწყებული საფლავი

(წერილები პეტერბურგიდან).

I

უდროოდ წუთისოფელს გამოსალმებულს ჩვენს ნიჭიერ მგოსანს გრიგოლ აბაშიძეს ალარ ეღირსა სამშობლოში დამარხვა.—„და ამ დღიდან სურსათი ურმიაში დააბრუნეს, გზა ჯერბალამდე სპარსელების ხელშია, ამის იქით კი მიმოსვლა შესწყდა თავრიზის ახალმა პოლიციმეისტერმა ყოველგვარი კრაბეტი აკრძალა.

სტამბოლი. რადგანაც ხოლერამ იმატა. ოსმალთა სკოლები დაკეტეს, უცხოელთა სკოლებსაც დაჰკეტავენ, როდესაც დესპანთა დასტურს მიიღებენ. პალატამ ხოლერასთან საბრძოლველად 21 ათასი გირვანქა სტერლინი გადასდო.

ლისაბონი. რევოლუციონერთა და რესპუბლიკელთა კავშირების წევრთ გუშინ დროებით მთავრობის წინააღმდეგ მიმართული მანიფესტაციები მოახდინეს.

რიო დე-ჟანეირო. გუშინ სამხედრო გემების უმრავლესობა აჯანყდა. საქმეს პოლიტიკური ხასიათი არა აქვსო.

კანეა. გუშინ კრიტოსის საერო კრებამ, მუსულმან დეპუტატთა დაუსწრებლად, შემდეგი რეზოლუცია გამოიტანა: კრიტოსის ბერძენთა საერო კრებამ გადასწყვიტა, მტკიცედ და უცვლელად დაიცვას ეროვნული პროგრამა, რომელიც განმსჭვალულია სამშობლოს სიყვარულით და ურიცხვ თაობიდან აურაცხელ განწირულთა მსხვერპლებითაა ნათელმოსილი.

მექსიკა. სამხედრო სამინისტრო აცხადებს, რომ წესიერება, გუერერაოს გარდა, ყველგან აღდგენილიაო.

ფილადელფია. მფრინავი კრეზელი ბლერიოს საფრანით 10,000 ადლის სიმაღლეზე აკიდა.

ლონდონი. სოციალისტებმა მოწოდება გამოსცეს, სადაც ლიბერალებსა და კონსერვატორებს მკაცრად ამათრახებენ. უნიონისტების კრებამ კვლავ ბალფურისა და ბენბურის კანდიდატურა წამოაყენა.

რიო-დე-ჟანეირო. აჯანყებულ სამხედრო გემებზე მეომრებმა ორი ოფიცერი მოჰკლეს. აჯანყებულები ჯამაგირის მომატებასა და სხეულებრივი დასჯის მოსპობას თხოულობენ.

ვენა. დეპუტატთა პალატაში 1911 წლის ხარჯთ აღრიცხვა წარადგინეს, რომელშიაც შემოსავალი 311,036-ით გასავალს სჭარბობს. ამავე დროს შუამდგომლობენ, რომ 135, მილიონის სესხის აღების დასტური მისცენ. ეს ფული სახელმწიფო ვალის გასასტუმრებლად და რკინის გზათა საჭიროებისათვის უნდათ.

ბერლინი. რეიხსტაგის პრეზიდენტის თანაშემწედ გადამდგარ პრინც ჰოგენლოეს მაგიერ იმპერიის პარტიის წევრი შულცი დინიშნეს.

სოფია. საერო კრების პრეზიდენტმა გრაფ ტოლსტოის ქვრივს კრების სახელით სამძიმრის დეპეშა გაუგზავნა.

ვენა. საზოგადოებათა პალატის პრეზიდენტმა უარი განაცხადა, რომ ტოლსტოის პატივის საცემლად პალატაში წინადადება შეეტანა. ამისათვის ზოგიერთ პარტიათა ბელადებმა ტოლსტოის ხსოვნას რამდენიმე სიტყვა უძღვნეს: გლებოვიაკიმ—რუსეთის ხალხის პარტიის სახელით, ტრეზიჩმა—სამხრეთ სლავიანთა ორგანიზაციის სახელით, ვასილკომ—ბუკოვინის უკრაინელთა სახელით, კრამარჟმა—ჩეხთა კლუბის სახელით, ლევიციკიმ—კალიციის უკრაინელთა სახელით, პლომბინსკიმ—პოლონელთა კოლოს სახელით, პერნერსტორფერმა—გაერთიანებულ სოციალ-დემოკრატთა სახელით.

მუკდენი. ჩინეთის მთავრობამ იაპონიის საელჩოსთან მოლაპარაკება განაახლა იმ კორეელთა მიერ ასანაზღაურებელ ფულის შესამცირებლად, რომელნიც სინმინ-ფუს ოლქიდან გადაასახლეს. იუწყებიან, რომ კორეის იანზი ფუს ოლქის საზღვრებზე ჩინეთსა და იაპონიის პოლიციას კვლავ შეტაკება მოუხდათო.

სოფია. საპარლამენტო კომისიამ, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა სტამბულოვის მომხრეთა—პეტროვისა, პეტკოვისა და გუდევის საქმის განხილვა, მოხსენება წარადგინა და ყველა მინისტრებს, გარდა სტოილოვისა და გატევისა, ბრალსა სდებენ პოლიტიკურსა და ფინანსიურ საქმეებში უფლებათა დარღვევისათვის.

რუსეთი

პოლტავა. ქალაქის თვითმმართველობის სასკოლო კომისიამ დაადგინა, რომ 1911 წლიდან დაწყებული, 7 წლის განმავლობაში საყოველთაო სწავლის საქმე განახორციელოს.

პეტერბურგი. სავაჭრო მინისტრის ამხანაგი ოსტროობრადსკი სენატში დანიშნეს.

პერმი. ქალაქის საბჭომ დაადგინა, რომ ტოლსტოის პატივსაცემლად ახალი სკოლა გახსნას.

ვარშავა. უნივერსიტეტის სტუდენტობა, საბეითლო ინსტიტუტისა და პოლიტეხნიკუმის მოსწავლენი შეეცადნენ ქუჩებში მანიფესტაციები მოეხდინათ, მაგრამ პოლიციამ გაჰფანტა.

ციმბირი. ქალაქის საბჭომ გამგეობას დაავალა ტოლსტოის ხსოვნის პატივსაცემლად მოხსენება შეიმუშავოს.

მოსკოვი. უნივერსიტეტში მომხდარ კრებაზე უმრავლესობა მანიფესტაციის წინააღმდეგი იყო, უმცირესობა კი ტოლსტოის ხსოვნისათვის „სულთათნის“ გალობით ქუჩაში გამოვიდა. პოლიციის წარმომადგენელმა სტუდენტები დაარწმუნა, რომ დაშლილიყვნენ. ზოგი ლექცია შესდგა.

პეტერბურგი. 44 სტუდენტი და კურსებზე მოსიარულე ქალი, ნევის პროსპექტზე ნება-დაურთველი კრების გამართვისათვის ქალაქის უფროსმა თითო 25 მანეთით დააჯარიმა. თუ ფულს ვერ გადაიხდიან, ორ-ორის კვირით ციხეში ჩასვამენ.

სახელმწიფო სათათბიროს ფინანსიურმა კომისიამ ერთხმად დადგინა, რომ ხაზინის პასუხისმგებლობით რკინის გზის გაყვანის საკითხი საკანონმდებლო გზით მოხდეს ხოლმე.

კიევი. უნივერსიტეტში და დედათა საექიმო ინსტიტუტში კრებები მოხდა, რომელიც პოლიციამ დაშალა.

ქალაქის საბჭომ დაადგინა, ტოლსტოის პატივსაცემად, მისი ბიუსტი ქალაქის საზოგადო ბიბლიოთეკაში დასდგას, ორს ერთ-კლასიან სკოლასა და ერთს ცენტრალურ სასწავლებელს ტოლსტოის სახელი უწოდოს.

ეკატერინბურგი. ქალაქის საბჭომ ტოლსტოის ხსოვნას პატივსაცემლად კომისია ამოირჩია.

პეტერბურგი. 9—11 ნოემბერს მოსკოვში მოსკოვის მრეწველთა კრება მოხდა. კრებას გარეშე საქმეთა მინისტრიც დაესწრო. კრებაზე წაკითხულ რიაბუშინსკის მოხსენებიდან სჩანს, რომ სპარსეთი—ერთად-ერთი და უცილებელი ბაზარია რუსეთისათვის. რუსეთ-სპარსეთის აღებ-მიცემობის რაოდენობა 393 მილიონ კრონს უდრის. რუსეთიდან შეტანილ საქონლის 80 პროცენტს ბამბეულობა შეადგენს. ექსპორტი თანდათან იზრდება და სხვა ქვეყნებთან შედარებით პირველ ადგილს იჭერს. სპარსეთში რკინის გზის გაყვანა, ჩრდილოეთიდან სახრნთისაკენ, განსაკუთრებით თეიერანისა და ბაღდადის ლიანდაგის რუსეთის ლიანდაგთან (ალესანდეტუტში) შეერთება, და მდინარე ტიგროსზე გემთა მიმოსვლის გაუმჯობესება სპარსეთიდან რუსეთის აღებ-მიცემობას გასოსდევნის და გერმანიის ეკონომიურ გაბატონებას ფართე გზას გაუხსნისო. ამისათვის ინდოეთ—სპარსეთის გზა რუსეთს ვნების მეტს არას მოუტანს. თათბირმა იმ დასკვნამდე მიიყვანა, რომ რუსეთის მიერ გერმანიასთან დადებული პირობა, რომ ბაქო—თეირანის რკინის გზა გაიყვანოს, შემდეგ ხანიკენის გადასერვით ბაღდადის გზას შეუერთოს,—სპარსეთში რუსეთის აღებმიცემობის პირველობას ძირს გაუთხრისო.

კრესტოვნიკოვმა აღნიშნა, რომ ამ გზის გაყვანა მხოლოდ თავის სიდიადით თუ მიიხიბლავს ადამიანს, რადგან ამ სახით მსოფლიო ლონდონ-ბომბეის გზას შეჰქმნის, თორემ მრეწველობის ინტერესების მხრივ სახეიროს არას გვიქადისო. გარეშე საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენელმა ჯანმარტა, აღძრულ საკითხის გარკვევა,—სპარსეთში რუსეთის აღებმიცემობის უცხოელ ვაჭართა ქიშპობიდან დაცვა, მეტად ძნელი და რთული საქმეაო. მიმდინარე წელს ვადა უთავდება სპარსეთის დაპირებას, რომ რკინის გზის გაყვანა არავის დაანებოს. ამისათვის ჩვენ ლიანდაგის გასაყვანად მზად უნდა ვიყვნეთ და იმავე გზით ვზიდოთ საქონელი, რომლითაც უცხოეთის სახელმწიფონი სპარსეთის ბაზარზე შეიტანენ საქონელს. ასე თუ ისე, ადრე თუ გვიან ეს მოხდება: რადგანაც გერმანიის მრეწველობა ფრიად იზრდება, იგი ეცდება რომ თავის ნაწარმოების გასასაღებლად აღმოსავლეთის ბაზარს მიატანოს. მეორის მხრივ 1907 წ. ინგლისთან შეთანხმებიდან, აშკარადა სჩანს, რომ სპარსეთის ბაზარი ყველასათვის ღიადაა აღიარებული. ამისათვის ჩვენ უნდა მოვეჭიდნეთ, რომ სპარსეთის ბაზარზე ფეხი მაგრად მოვიკიდოთო.

კრებამ გარეშე საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენელს დაავალა, სთხოვოს მინისტრს, რომ სპარსეთში რუსეთის აღებმიცემობის საქმეს ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს, უკეთუ გერმანიასთან შეთანხმება მოხდა.

ახალი ამბები

ტფილისი

◆ **სამძიმრის დეპეშა.** გუშინ რედაქციამ ჰიათურიდან შემდეგი დეპეშა მიიღო: „ნაცნობთა და მეგობართ გული დაგვწყვიტა **გიორგი გაბრიელის ძის დეკანოზიშვილის** უდროოდ გარდაცვლებამ. დღეს, 11 ნოემბერს, მღვიმის მონასტერში განსვენებულის სულის მოსახსენებლად პანიშვიდი გადავიხადეთ. ნიკოლოზ ოთხმეზური.“.

◆ **ეპისკოპოსების ჩამოსვლა.** 14 ნოემბერს ტფილისში ჩამოვლენ იმერეთის ეპისკოპოსი გიორგი, სოხუმისა—დიმიტრი და გურია-სამეგრელოსი-ლეონიდი, რომელნიც დაესწრებიან კავკასიაში ქრისტიანობას აღმადგენელ საზოგადოების საიუბილეო დღესასწაულს.

◆ **ნამესტნიკის საბჭოში.** დღეს კავკასიის ნამესტნიკის საბჭოს კრება მოჰხდება. საბჭო, სხვათა შორის, განიხილავს განცხადებას ტფ. მახეილის საავადმყოფოს შტატის შეცვლის შესახებ.

◆ **კავკასიის უნივერსიტეტი.** შუშის ქალაქის თვითმმართველობამ დაადგინა წელიწადში ორასი თუმანი აძლიოს კავკასიის უნივერსიტეტს, როცა გაიხსნება.

◆ **თავ. ჩერქეზიშვილის სურათი.** ტფ. ქალაქის გამგეობამ დაადგინა, ქალაქის მოურავის თავ. ვ. ნ. ჩერქეზიშვილის სურათები გამგეობის სადგომსა და სახალხო სახლში ჩამოჰკიდოს.

◆ **აპოლონ მაჩაბელის საქმე.** ამ დღეებში გორში საოლქო სასამართლოს სესიამ გაარჩია საქმე თავად აპოლონ მაჩაბელისა, რომელმაც რავოლვერით მოჰკლა ცხინვალის გზაზე ურმით მიმავალი გლეხი იმისთვის, რომ უკანასკნელმა ვერ მოასწრო დროზე ჩამოსცლოდა გზიდან ეტლით მიმავალ თავადს. ბრალდებულის მოწმეთ განაცხადეს, მაჩაბელი სრულის ჭკუისა არ არისო. ამიტომ სასამართლომ საქმის გარჩევა გადასდო მაჩაბლის შესამოწმებლად.

◆ **ავტომობილის მიმოსვლა.** კავკასიის უმაღლესმა მთავრობამ ნება დართო ფ. პროკერს ახალსენაკსა და ზუგდიდს შორის ავტომობილი ამუშაოს.

◆ **ნება დართული პიესა.** კავკასიის უმაღლესმა მთავრობამ ნება დართო კავკასიის სცენაზე წარმოდგენილ იქმნეს ი. გედევანიშვილის სამ-მოქმედებიანი დრამა „მსხვერპლი“.

◆ **ტფ. ქალაქის სასწავლებელთა გამგე კომისიაში.** გუშინ ამ კომისიამ განიხილა სახელოსნო სასწავლებლის დირექტორის აკუნოვის განცხადება. დირექტორი საჭიროდ სცნობს, რომ ქალაქმა ზაფხულობით საზღვარ-გარედ გზავნოს ხელოსნები იქაურ სამაგალითო სახელოსნების შესასწავლად. კომისიამ მოიწონა ეს აზრი და დაადგინა, შუამდგომლობა აღძრას საბჭოს წინაშე, რომ ამ საქმისათვის 500 მანეთი გადასდოს.

◆ **სომხურს სამეურნეო საზოგადოებაში.** 11 ნოემბერს სომხურ სასოფლო სამეურნეო საზოგადოების წევრთა კრება მოჰხდება. კრებამ პირველად ფეხზე ადგომით პა-

---

მხოლოდ სატრფოდ ჩემს სამშობლოს აღვიარებ“-ო!—სთქვა მან ერთს თავის ლექსში. მაგრამ პოეტს ბედმა ისე უმუხთლა, რომ აღარც პირველმა სატრფომ უპატრონა მას სიკვდილის ჟამს და აღარც მეორე სატრფომ— სამშობლომ, — რომლის გაღმერთებაში დალია სული,—აღარ მოინდომა რიგიანი განსასვენებელი ადგილი მიეჩინა თავის ერთგულ, თავ-განწირულ შვილისათვის.

ვინც ქართულ ლიტერატურას გაეცნო, იმას ეკოდინება, თუ როგორი პოეტი იყო გრიგოლ აბაშიძე. უმაღლეს სწავლის მისაღებად პოეტი გრ. აბაშიძე პეტერბურგს ჩამოვიდა. თავის ავადმყოფობას საკმაოდ გრძნობდა განსვენებული, მაგრამ მაინც არა სცხრებოდა; უმაღლეს სწავლას ღრმად მოწყურებული იყო, რომ შემდეგ სამშობლოსთვის, ამ თავის „მშვენება-სატრფოსათვის“, რიგიანი სამსახური გაეწია. მაგრამ არა თუ ავადმყოფს, პეტერბურგში კარგად მყოფსაც უჭირს ცხოვრება, აქაურ ყოველ მხრივ მოწამლულ ჰაერის ატანა. ჩვენი პოეტი-კი ადრიდანვე უკურნებელ სენით—ჭლექით იყო შეპყრობილი. პეტერბურგი ჭლექიანებისთვის მომწამლავია ჰაერით და ძდებარეობით და 1903 წელს, ჯერ ნორჩი, გაუფურჩქვნელი პოეტი, პეტერბურგმი ყოფნის დროს, იმსხვერპლა ულმობელმა სენმა. სიკვდილმა მოგვტაცა ერთი საუკეთესო ადამიანთაგანი, რომელიც ყოველ მხრივ—თვისებით, გრძნობით, ნიჭით,—განსხვავდებოდა უბრალო მომაკვდავთაგან.

პოეტი გრიგოლ აბაშიძე დამარხულია პეტერბურგის სასაფლაოზე, რომელსაც სახელად „ვოლკოვის სასაფლაო“ ჰქვიან, რუსეთის დიდებულ მოაზრე მწერლის მიხაილოვსკის გვერდით. ამავე სასაფლაოზე დამარხულია სხვა გამოჩენილი მწერლები და კრიტიკოსები: ბელინსკი, დობროლიუბოვი, გლებ უსპენსკი, ნადსონი და სხ., რომელთა საფლავზე ძვირფასი ძეგლებია ამართული. ჩვენის პოეტის საფლავი კი ოდნავ მოსჩანს, მისვლისთანავე შეატყობთ, რომ იგი უპატრონოდ არის მიგდებული. ერთი უბრალო ჰატარა ხის ჯვარი აღუმართავთ საფლავზე და ზედ სახელი და გვარი რუსულად წაუწერიათ; არა აქვს წარწერა „პოეტი“, და გარეშე მნახველი, რასაკვირველია, ვერც კი მიხვდება, რომ იქ პოეტის გვამი განისვენებს.

ერთ ქართველ მნახველს ჯვარზე ფანქარით წაუწერია:—მოველ, თანამემამულევ, თაყვანი ვსცე შენს მივიწყებულ საფლავსო; სხვებს კიდევ რუსულად წაუწერიათ: **Спи, славный грузинскій поэтъ, возлѣ мірового Михайловскаго“.** მე კი ღრმად დარწმუნებული ვარ, რომ ამ მნახველებმა ყურადღება არ მიაქციეს საფლავის ვითარებას, თორემ აქამდის რად არ ამცნეს ეს გარემოება სხვებს. რუსები დიდის პატივისცემით ეპყრობიან თავიანთ მწერლებს, უვლიან იმათ საფლავებს, უდგამენ ძეგლებს. მართალია, გრიგოლ აბაშიძე—ერთად ერთი აქ დამარხული ჩვენი პოეტი, რუსის მწერლებივით „დიდი კაცი“ ვერ გახდა, მაგრამ იმას მაინც ვერ უარ-ვყოფთ, რომ იგი ნიჭიერი მგოსანი იყო. ამიტომ საჭიროა ყურადღება მიექცეს მისს, მართლაც, მივიწყებულ საფლავს!

მადლობის ღირსია სტუდენტი ი. ლომაური, რომელმაც ამას წინად ქართულ სამეცნიერო წრის კრებაზე შეიტანა საკითხი გრიგოლ აბაშიძის საფლავის შესახებ. სამეცნიერო წრემ იქონია ამაზე მსჯელობა, მაგრამ რაკი წრე მარტოკა ვერას გახდება, დაადგინეს: შევიდნენ ამ წინადადებით სათვისტომოში, რომ მეტ ნაწილმა ქართველ სტუდენტებისამ მიიღოს ამ საქმეში მონაწილეობა. სათვისტომოს სხდომა მალე გაიმართება და ეს საკითხიც გარკვეულ ხასიათს მიიღებს.

მაგრამ მე მინდა ქართველ საზოგადოების ყურადღება მივაქციო ამ გარემოებას. სანამ სტუდენტები რამეს იზამდნენ, მეტი არ იქნება ამ დღიდგან სამშობლოშივე ეცადნენ ამ საქმის მოგვარებას. საჭიროა შესდგეს კომიტეტი, რომელიც გამონახავს რაიმე წყაროს—რაიმე თანხას,—ან არა და შემოწირულობით შეაგროვებს ცოტა-ოდენ ფულს, რომ ან სამშობლოში იქმნეს გადატანილი გრ. აბაშიძის ნაშთი, ან აქვე რიგიანი ძეგლი დაედგას. თორემ ისე საფლავის მიტოვება, როგორც ეხლაა, თავისივე თავის შერცხვენა იქნება ქართველებისათვის უცხოთა თვალში!

ლადო გეგეჭკორი.

II

„როდესაც მოვკვდე, ვიქმნე უსულო,
და დამაფარონ მიწის პირიმე,
ერთი მიტირე შენი პირიმე“-ო,

ეკედრებოდა სიცოცხლის დროს თავის სატრფიალო საგანს გრიშა აბაშიძე და მისი სატრფიალო საგანი, სალოკავი საესავი ხატი კი სამშობლო იყო. იგი მზად იყო სატრფოსათვისაც კი გული გაეპო, თუ კი დაუშლიდა მეორე სატრფოს, თავის სამშობლოს სიყვარულს; აი რას ეუბნებოდა იგი თავის სატრფოს:

...„მაგრამ ჩემო მშვენიერო,
თუ მის (სამშობლოს) ტრფობას არ
დამიშლი,
იმედების თაიგულსა,
არ მომიკლავ, არ ჩამიშლი,—
გენაცვლები, ფიანდაზად
გულს და გრძნობას გადაგიშლი,
საბნად მთვარეს გადაგაფენ
და ლეიბად მზეს გაგიშლი“.

გ. აბაშიძე მზად იყო ყველაფერი შეეწირა თავის სამშობლოსათვის, იმისი სიყვარული იყო უსაზღვრო, ანგარიშ მიუცემელი. მისთვის ძვირფასი იყო მშობლიური ცრემლებიც, რომელიც მკურნავ მაღიამოდ მონამავდა მგოსანზე გადაფარებულ მიწის პირზე აღმოცენებულ ყვავილთა. როდესაც იგი საქართველოში იყო, მაშინ მისთვის სიკვდილი ტკბილად, როდესაც კი პეტერბურგში იმყოფებოდა, საქართველოში სიკვდილი სურდა. ვიქტორ ჰიუგოს მიერ ნაპოლეონ მესამის შესახებ თქმული სიტყვისა არ იყოს, ნუ თუ ამის შემდეგ, რომელიმე ქართველის თავში დაიბადება აზრი, ეს უკანასკნელი სურვილი მაინც აესრულოს უბედურ მგოსანს? განა უკანონო მოთხოვნაა, ქართველი ნადსონი, აკაკის სკოლის საუკეთესო მოწაფე იქ იყოს დასაფლავებული, სადაც მას უტირნია, სადაც უცინია, სადაც ჰირი, ვარამი, მწუხარება სხვებთან ერთად გამოუვლია?

მინდა საყვედურით მივმართო თანამემამულეთ და უფრო კი იმერლებს, რომელთა შორისაც იგი დაიბადა და აღიზარდა, რომელნიც არა ერთხელ და ორჯერ დამტკბარან მისის საუცხოვო ლექსების საუცხოვო დეკლამაციით, მინდა უსაყვედურო: რად დაივიწყეს ასე მალე, ერთი საუკეთესო შვილთაგანი? აღმოსავლეთ საქართველოში, მართალია ისე არ იცნობენ გ. აბაშიძეს, როგორც დასავლეთში. აქ მხოლოდ

ტივი სცა დიდებულ მწერლის ლ. ნ. ტოლსტოის ხსოვნას და შემდეგ მოისმინა ყაზახის მაზრის ქარავანსარაის მცხოვრებთა შუამდგომლობა სამეურნეო სკოლის გახსნის შესახებ. კრებამ ამ საკითხის განხილვა საგანგებო კომისიას გადასცა. შემდეგ მოსმენილ იქმნა მოხსენებანი კავკასიის მეფუტკრეობის შესახებ.

✦ **რეფერატი.** დღეს საზოგადოებრივ კლუბში (ბირჟის დარბაზი) ა. ს. ბაბოვი წაიკითხავს რეფერატს შემდეგს თემაზე: „იაფი ბინა". რეფერატი დაიწყება საღამოს 8 საათზე.

✦ 11 ნოემბერს ტფილისში ბოდიციმ შეპყრო არსენ ეგიაზარის ძე სახატაროვი და კონსტანტინე ედეფთერის ძე ეფსემოვი, რომელნიც ადმინისტრატიულის წესით ციხეში გადასახლებულნი და თავის ნებით დაბრუნდნენ.

✦ ნოემბერს ბოდიციმ ტფილისში შეიპყრო 30 უმასპორტო.

პირველ-დაწყებითი სკოლები ქ. ტფილისში

ჩვენს წინ ტფილისის ქალაქის საბჭოს მოღვაწეობის ანგარიში სდევს („ტფილ. ქალაქის საბჭოს ცნობები", 1910 წ., №—7, ივლისი—აგვისტო).

ეს ანგარიში, სხვათა შორის, ტფილისის პირველ-დაწყებით სკოლებზე საგულისხმო ცნობებს იძლევა.

მისი შინაარსი მოკლედ მოგვყავს.

საქალაქო დებულების შემოღებამდე, ტფილისის გამგეობა განათლების საქმეში თითქმის არავითარ მონაწილეობას არ ღებულობდა. იგი მხოლოდ რამდენსამე სკოლას ეხმარებოდა და წელიწადში სულ 1542 მანეთსა ხარჯავდა.

1873 წელს ტფილისში სახელოსნო სასწავლებლის დაარსება განუზრახავთ. ამ საქმისთვის ხელის მოწერით შეუგროვებიათ ფული, ქალაქის გამგეობაც თავის მხრივ ფულით დახმარებია (ანგარიში არ იხსენიებს—რამდენით), ამქრებსაც ნივთიერი დახმარება გაუწევიათ, ხოლო შენობის აგებაზე ხელოსნებს უსასყიდლოდ უმუშავნიათ.

ეს სასწავლებელი მხოლოდ 1880 წელს გაიხსნა, რადგანაც სამოსწავლო უწყების ქალაქის გამგეობის სურვილი,—რომ სწავლა ადგილობრივს ენაზე ყოფილიყო,—არ შეუწყნარებია.

ამავე დროს ქალაქის გამგეობას ქალაქის ხარჯით სამი სკოლა გაუხსნია (რომელ უბანში, რომელ ეროვნებისათვის?—ამას ანგარიში არ იხსენიებს). ერთის წლის შემდეგ ასეთი სკოლა უკვე შვიდი ჰქონია ქალაქს.

მეოთხოცე წლებში ქალაქის გამგეობას რამდენიმე სტიპენდია დაუარსებია საშუალო და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთა დასახმარებლად. (ანგარიში არ იხსენიებს, თუ ეს სტიპენდიები ეროვნების მიხედვით როგორ იყო განაწილებული).

ამავე დროს გამგეობას შუამდგომლობა აღუძრავს, რომ ტფილისში უნივერსიტეტი დაეარსებინათ.

ქალაქს განათლების საქმეზე დაუხარჯავს: 1886 წელს—62 ათასი მანეთი, 1887 წ.—61 ათასი მან., 1888 წ.—62 ათასი მან., 1889 წ.—54 ათასი მან., 1890 წ.—54 ათასი მან.

არც აქ არის მოხსენებული, თუ ეს ფული ვისზე იხარჯებოდა და ეროვნების მიხედვით როგორ ნაწილდებოდა მისი მოხმარება.

პირველ-დაწყებით სკოლების გამრავლებას გამგეობა 1896 წლიდან შესდგომია: 1897 წელს განათლების საქმეზე ქალაქს 74 ათასი მანეთი დაუხარჯავს, 1899 წელს—97 ათასი მან., 1900 წ.—126 ათასი მან., 1902 წ.—148 ათასი მან., 1904 წ.—166 ათასი მან., 1906 წ.—184 ათისი მან., 1908 წ.—246 ათასი მან., ხოლო 1910 წ.—296 ათასი მანეთი.

მიმდინარე, 1910 წელს, ქალაქს პირველ-დაწყებით სკოლებზე დაუხარჯავს 152,446 მან. მიხეილის სახელობაზე არსებულ სახელოსნო სასწავლებელსა და ქალთა ხელსაქმის სკოლაზე—63,150 მან., კერძო პირთა და საზოგადოებათა სკოლების დასახმარებლად—4,760 მან. კერძო პირთა და საზოგადოებათა პროფესიულ სკოლების დასახმარებლად—3,124 მან. საშუალო სასწავლებელთა (რომელთა?) დასახმარებლად—29,662 მან., ხაზინის ხარჯით არსებულ პროფესიულ სკოლების დასახმარებლად—750 მან., მასწავლებელთა შემწეობასა და ჯილდოზე—2000 მან. საშუალო სასწავლებელში სტიპენდიებზე (სად?)—3,738 მან., სკოლების შესაკეთებლად—1,650 მ., სკოლის გარედ სწავლასა და გართობაზე—10,700 მ. ზუბილაშვილის სახალხო სახლის შენახვაზე—14,560 მან.

აქ მოყვანილ ცნობებშიაც არ არის ნაჩვენები თუ ტფილისის მკვიდრთა შორის ეროვნების მიხედვით ეს ფული როგორ ნაწილდებოდა.

ქალაქს სულ 22 სკოლა ჰქონია.

1907—1908 სამოსწავლო წლის შესახებ ანგარიში ასეთ ცნობებს იძლევა:

სკოლის სახელწოდება	რამდენ წ. დაარსდა.	რამდენი განყოფ.	ვაჟები.	ქალები.	რუსები.	სომხები.	ქართველები.	თათრები.	მთიელები.	ებრაელები.	სხვა ეროვნ.	ს ულ.	1907 წელ. დაბარჯ. მათ მე-სახებად. მან.	კ
ავლაბრის პირვ.	1881	6	204	—	—	204	—	—	—	—	—	204	8851	
ავლაბრისა მეორე	1898	3	74	41	108	—	—	—	—	3	4	115	4049	50
ავლაბრის მესამე	1899	3	67	50	—	—	117	—	—	—	—	117	4167	50
ავლაბრ. ქალთა	1896	3	—	231	—	—	—	—	—	—	—	231	6924	—
ვერისა პირვ.	1881	4	105	79	151	15	11	3	2	2	—	184	4788	
ვერისა მეორე	1898	3	108	23	—	3	203	—	—	—	—	211	7590	
ვერისა მესამე	1899	3	87	43	120	—	—	—	—	—	—	120	4182	50
ვერისა მეოთხე	1906	3	42	—	97	—	—	—	—	—	—	97	4604	50
ვერისა ქალთა	1896	3	—	110	96	—	1	—	—	1	2	110	4554	75
ამაღლებისა	1899	3	58	56	104	1	2	7	—	7	—	114	3667	50
კუკიისა პირვ. (პეტრე დიდისა	1881	6	182	58	120	120	—	—	—	—	—	240	7407	43
კუკიის მეორე	1881	3	67	45	112	—	—	—	—	—	—	112	3944	75
კუკიისა მესამე	1881	6	124	86	—	56	154	—	—	—	—	210	6251	68
კუკიისა მეოთხე (ბელინსკისა)	1894	3	76	36	110	—	2	—	—	—	—	112	4156	75
მთა-წმინდისა	1881	3	80	24	—	—	104	—	—	—	—	104	4043	72
ჩუღურეთისა	1881	3	63	57	105	4	6	2	—	1	2	120	2975	—
პუშკინსა პირვ.	1900	3	71	88	—	—	110	49	—	—	—	159	4606	25
პუშკინისა მეორე	1901	3	7	88	—	—	104	—	1	—	—	105	4469	50
ნარფუნისა	1907	3	43	58	—	101	—	—	—	—	—	101	3327	50
ხოლოლაკისა	1881	3	107	—	—	107	—	—	—	—	—	107	4551	74
ვოკზალისა	1985	6	115	93	84	4	102	—	2	5	9	208	6058	75
მუაგულ ქალაქ.	1906	3	38	57	1	—	94	—	—	—	—	93	4527	50
ს ულ . . .			1741	1435	992	1048	1037	55	4	19	17	3176	109705	82

როგორც ამ ცნობებიდანა სჩანს, 1908 წ. ქალაქის 22 სკოლაში სულ 3,173 მოსწავლე ყოფილა, 1,741 ვაჟი და 1,435 ქალი. ამ წელიწადს ქალაქს მაიზე 109,705 მანეთი დაუხარჯავს. ტფილისის მცხოვრებთა რიცხვი რომ 240 ათასი ვიანგარიშოთ, თითო მცხოვრებზე მოდის 45 კაპ. წელიწადში, ხოლო თითო მოსწავლეზე დახარჯულა 34½ მან.

ქალაქის სხვა-დასხვა უბანში ეს ხარჯი რყევაშია: ვერის მეოთხე სკოლაში თითო მოსწავლეზე 48 მან. დახარჯულა, ხოლო სოლოლაკის სკოლაში—45 მან. პუშკინის პირველ სკოლაში—28 მან., ვერის პირველ სკოლაში—27 მან., ჩუღურეთის სკოლაში—24½ მან.

ანგარიში არც აქ არკვევს მიზეზებს ასეთის განსხვავებისას.

ანგარიშის ცნობებით ქალაქის სკოლებში 1906—1907 სამოსწავლო წელს სწავლის მსურველთა და სკოლაში მიღებულთა რაოდენობა ასე განისაზღვრება:

სკოლები.	მიღებულია.		სკოლის გარედ დარჩა	
	ვაჟი.	ქალი	ვაჟი.	ქალი
ავლაბრის პირვ.	56	—	78	—
ავლაბრის მეორე.	60	52	7	5
ავლაბრის მესამე.	23	17	13	13
ავლაბრისა ქალთა	—	93	—	92
ბელინსკის სახელ.	29	11	20	35
ვერისა პირველი.	44	38	140	112
ვერისა მეორე.	43	64	23	—
ვერისა მესამე.	34	18	3	1
ვერისა მეოთხე.	18	29	14	—
ამაღლებისა	17	25	5	15
მთაწმინდისა	25	5	28	15
ვოგზლისა	78	39	18	9
კუკიისა პირველი.	157	59	18	13
კუკიისა მეორე.	46	40	12	119
კუკიისა მესამე.	29	20	25	18
ხელსაქმის სახელ.	—	80	—	—
პუშკინისა პირვ.	46	53	20	18
პუშკინისა მეორე.	10	45	5	25
სახელოსნო	80	—	—	—
ხოლოლაკისა	60	—	26	—
ჩუღურეთისა.	25	24	30	25
სულ	830	712	485	515

აქედან ნათლადა სჩანს, რომ 2,532 ბავშვიდან, სასწავლებელში მხოლოდ 1,540 მიუღიათ, დანარჩენი 40 პროცენტი კი სკოლის გარედ დარჩენილა.

1907 წ. 1 იანვრისათვის ტფილისში სასკოლო ჰასაკის ბავშვი 13,389 ყოფილა (8—11 წლამდე), ხოლო 1910 წ. კი—14 ათასი.

დღეს არსებული სკოლები მხოლოდ **5 ათას** ბავშვს იტევს.

ამასთანავე არც ერთ სკოლის შენობა ტეხნიკურის მხრივ ისე არაა მოწყობილი, რომ პედაგოგიურ მოთხოვნილების დაურღვევლად მოსწავლეთა უმრავლესობა დაიტიოს. მომეტებულ ნაწილად თითო სკოლაში 40 ბავშვი თავსდება.

ხუთი ათასი ბავშვი სკოლაში და ცხრა ათასი—სკოლის გარედ. აი, სამწუხარო სურათი ტფილისის სახალხო განათლებისა!

აქაც, ამ ცნობებში არაა მოხსენებული სწავლის მსურველთა და სკოლაში მიღებულთა რაოდენობა ეროვნების მხრივ.

ანგარიში განზრახ სდუმს ამაზე, თუ უბრალო დაუდევრობაა!

ქალაქის საბჭოსთან არსებულ სასკოლო კომისიის აზრით უკვე არსებულ 22 სკოლას—100 განყოფილებით, 80 განყოფილება მაინც უნდა, იმ მკერდზე, რომელშიაც ჰფეთქავდა მოსიყვარულე, ნაზი, მგრძნობიარე და მედგარი გული. საჭიროა ამას მიექცეს ყურადღება და შესაფერი პასუხი გაეცეს აუცილებელ მოვალეობას. საჭიროა განემტკიცოს განწირულის სულის ის რწმენა, რომელიც მას ასულდგმულებდა, საჭიროა საფლავში მაინც ვაგრძნობინოთ, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ ცოცხალნი ვართ, რომ ჯერ კიდევ გვახსოვს მისი სახე და სახელი, რომ ჯერ კიდევ ესთეტიურ სიამოვნებას გვგვრის მისი საუცხოო ლექსები, რომ არ დაგვიწყებია მისგან ნაანდერძევი ბრძოლა, და გვრწამს ჩვენც მასთან ერთად, რომ

„ბრძოლა შეიქმს სულის ძალსა,
სულის ძალი—სამართალსა,
სამართალი—სიყვარულსა,
სიყვარული—სიხარულსა".

პეტერბურგის ქართ. სტუდ. სამეცნიერო წრემ თავს იდვა ამ საქმის შესრულება. ამ მიზნით თავის უკანასკნელ კრებაზე, სადაც ეს საკითხი ერთმა წევრთაგანმა (სტ. ლომაურმა) წამოაყენა, დაადგინა: მიმართოს ქართველებს დახმარებისათვის, როგორც პეტერბურგში, ისე საქართველოშიც... ვნახოთ, მომავალი რას მოგვიტანს და თანაგრძნობით შეხვდება მას ქართველობა თუ არა. დასაწყისი სიმპატიურია და მე მგონია ყოველი ქართველი თავის მოვალეობად ჩასთვლის წრეს ამ საქმეში დახმარება აღმოუჩინოს.

შოთა დ—ანი.

რამდენიმე ინტელიგენტმა თუ იცის მის ლექსების არსებობა და ისიც იმათ, ვინც ახლო სდგას საერთოდ ქართულ მწერლობასთან, მაგრამ იქ? გრიშა ხომ იქ დასნეულდა, იქიდან გამოეთხოვა თავის სამშობლოს, იქიდან გაემგზავრა რუსეთს? განა ურიგო იქნებოდა შესაფერი ზომა მიეღოთ და უბრალო ქვა მაინც დაედვათ, რომ გამვლელ, გამომვლელთა ფეხის საქელავად არ გამხდარიყო წამებულის საფლავი? საცაა აგერ, წაიქცევა ძირდამპალი ხის ჯვარი, რომელიც ჯერ კიდევ ადგილ-სანახავად ჰხდის მის საფლავს და ისიც რომ მოისპობა, მაშინ? მაშინ ხომ საფლავის სახეც აღარ იქნება და არავის აზრდაც არ მოუვა, რომ იქ ქართველი მგოსანი, გრიშა აბაშიძე ასაფლავია.

რასაკვირველია ოცნებად მიმაჩნია იმაზე ლაპარაკი, რომ ამ მოკლე ხანში მისი გვამი გადატანილ იქნას ტფილისში, რომ მივაბაროთ მიწას ქართველ მგოსანთა და მოღვაწეთა სავანეში. ეს შეიძლება შემდეგში მოხდეს, როცა უფრო გაიზრდება სამშობლოს მადიდებელთა პიროვნების პატივისცემა და სიყვარული. ახლა კი საჭირო უბრალო ქვა მაინც, რომ ხელშეუხებელი შეიქნეს მისი უკანასკნელი განსასვენებელი ადგილი, რომ ყოველმა გამვლელმა თავი ეწმინდურის ფეხით ზედ არ გადაიაროს, მკერდზე ფეხი არ დაადგას, ნაზი, მგრძნობიარე და მედგარი გული. საჭიროა ამას მიექცეს ყურადღება და შესაფერი პასუხი გაეცეს აუცილებელ მოვალეობას. საჭიროა განემტკიცოს განწირულის სულის ის რწმენა, რომელიც მას ასულდგმულებდა, საჭიროა საფლავში მაინც ვაგრძნობინოთ, რომ ჩვენ ჯერ კიდევ ცოცხალნი ვართ, რომ ჯერ კიდევ გვახსოვს მისი სახე და სახელი, რომ ჯერ კიდევ ესთეტიურ სიამოვნებას გვგვრის მისი საუცხოო ლექსები, რომ არ დაგვიწყებია მისგან ნაანდერძევი ბრძოლა, და გვრწამს ჩვენც მასთან ერთად, რომ

„ბრძოლა შეიქმს სულის ძალსა,
სულის ძალი—სამართალსა,
სამართალი—სიყვარულსა,
სიყვარული—სიხარულსა".

ბოლოს ერთი ამბავი. ახლახან იტალიიდან ეცნობა ... დაბრუნებულს ჰაუპტმანს უთქვამს: რუსეთმა დაჰკარგა თავისი ლიუტერი, ხოლო კაცობრიობამ დიდებული ხელოვანი და იშვიათი პიროვნება. ტოლსტოის გაქცევა ამ ქვეყნიდან მე არ გამკვირვებია, რადგან ფილოსოფიის საფუძველი უარყოფაა ყოველდღიურ ცხოვრების ჩოჩქოლისა და ამაოებისა. მისი წასვლა—უმშვენიერესი განზრახვაა, რომელმაც შეაკოსა მისი სულის სიმშვენიერე. ჩემის რწმენით, ტოლსტოიმ სიკვდილის მოახლოვება იგრძნო. მისტიურ შიშით შეპყრობილმა გადასწყვიტა უკანასკნელი წამები მარტო თავის სულთან ყოფარებინა. ეს უკანასკნელი ფაქტი მას აყენებს ბუდასა, ლიუტერისა და სხვა რეფორმატორთა გვერდით. მე ბევრში არ ვეთანხმები მას, მაგრამ მუხლს ვიყრი მის გენიის ტიტანიურ მომხიბლელობის წინაშე. მისი სიკვდილი, უეჭველია, აუნაზღაურებელი დანაკარგია რუსეთისთვის, რადგან ტოლსტოები ყოველს საუკუნეში არ იბადებიან. მე აღშფოთებული ვარ იმ ხმების გამო, ვითომც ტოლსტოი რეკლამისთვის წავიდა. ადამიანი ძალიან სულმდაბალი უნდა გახდეს, რომ გოლიათს-სულს მსგავსი რამე შესწამოს.

ეან რაშპენი.

— ძველმა ლომმა კამარა შეჰკრა, პირისპირ ეკვეთა გამოუცნობელს და სიკვდილის წინ განთავისუფლდა ოჯახურ ბორკილებისაგან. საუკუნოები გავა და კაცობრიობა ფასს დასდებს იმ საუნჯეს, რომელიც ტოლსტოიმ შეიტანა მსოფლიო აზროვნებასა და ლიტერატურაში.

ოტტავ მარბო.

— მსოფლიო ლიტერატურის გოლიათმა დასტოვა ღრმა კვალი მთელს მოაზრე კაცობრიობაში. ყველა მის ნაწარმოებში წითელის ძაფივით გატარებულია სიყვარული და სიბრალული ადამიანისადმი. ეს ხელოვანი ფსიხოლოგი რასაც კი ეხებოდა, სიყვარულს, მარადისობას, სიკვდილს თუ ომს, ყველგან პოულობდა ნათელ სახეთ. ჩვენთვის ის იყო „ჩრდილოეთის შუქი".

ანრი ბატაილი.

— ცნობა ტოლსტოის გარდაცვალების შესახებ ჩემში იწვევს იმავე გრძნობას, რომელსაც განვიცდი ხოლმე ვაგნერის „ზმირის სიკვდილის" მოსმენის დროს. ტოლსტოი დიდი მცოდნე იყო კაცობრიობის გულისა. მოსესავით, რომელმაც კვერთხის დაკვრით კლდეში გადმოადინა წყალი, მანაც იცოდა მთელის კაცობრიობის გული, გაქვავებული ეგოიზმში, და სცდილობდა იქიდან გადმოედინებინა ცხოველი ნამი მოყვასთა შებრალებისა.

ჟიულ კლარეტი.

— ტოლსტოი, ვით ავიატორი აზროვნებიაა, არ ჰხედავს დაბლა შემაფერხებელ ბოძებს. ის მსოფლიოს ზევით დაფრინავს ლაღად, ვით არწივი. როდესაც პირველად წავიკითხე, რომ ტოლსტოი კვერთხით წავიდა სახეტიალოდ, მომაგონდა „უკვდავი ებრაელი", იმ განსხვავებით, რომ ტოლსტოი არის მოცალეული მოწყალებისა და მიტევებისა, მაძიებელი დიდებულ შებრალებისა.

ბარონესა ბერტა ფონ-ზუტნერი

— დღეს ქვეყნიერება გაღარიბდა. მშვიდობიანობის მომხრეთა საზოგადოებასა და ტოლსტოის ერთიდა იგივე მიზანი ჰქონდათ, მხოლოდ მსჯელენ სხვა და სხვა გზით მიდიოდნენ.

არტურ შნიცლერი.

— გარდაიცვალა გენიოსი მსოფლიო ამოცანისა. მისი მოძღვრება მომავალში მეტის ელვარებით შეიმოსება და კაცობრიობას გაუნათებს.

ფილოსოფიის ფროფესორი შრედერი.

— გარდაიცვალა უდიდესი კაცი ქვეყნიერებაზე. გადამეტება არ იქმნება, რომ ტოლსტოის ბუდდა ვუწოდო. ის იყო ჰიჯაპული პრომეთეოსი, დიდებული ტანჯული. და მან საკვირველად გაიმარჯვა და კა-

---

არც ამ სკოლების მოწაფეთა შესახებაა ანგარიშში მოხსენებული, თუ ეროვნების მიხედვით, ვინ რამდენად სარგებლობს ამ სკოლებით.

სკოლის გარედ სწავლაზე ქალაქის გამგეობას 1910 წელს დაუხარჯავს: სახალხო კითხვათა ერთდროებით დახმარებაზე—600 მან., სახალხო უნივერსიტეტზე—300 მან., ვერის სახალხო გართობის საზოგადოებაზე—400 მან., განათლების ლიგაზე—200 მან., მასწავლებელ ქალთა მეორ მოზრდილთათვის წარმოებულ სკოლაზე—60 მან., იაფფასიან ბიბლიოთეკა-სამკითხველოებზე—800 მან., პუშკინის ბიბლიოთეკაზე—3, 040 მან., ნაძალადევის ბიბლიოთეკაზე—200 მან., ზუბალაშვილის სახლისა და ბიბლიოთეკის შენახვაზე—10,700 მან.

ამ ანგარიშს კიდევ დაუბრუნდებით.

ლ. ნ. ტოლსტოი

ლევ ტოლსტოის გარდაცვალებამ თავზარი დასცა მთელს კაცობრიობას. მართალია, დიდებულ ადამიანის უკანასკნელი ამოსუნთქვა ყოველს წამს მოსალოდნელი იყო, მაგრამ როგორც კი გაისმა ამბავი ტოლსტოის გარდაცვალებისა, კაცობრიობას გულიდან საშინელი ქვითინი აღმოჰხდა. თუ ვინ იყო ტოლსტოი და რა მნიშვნელობა ჰქონდა მას კაცობრიობისათვის, ამას აღნიშნავენ ყველა ქვეყნის გაზეთები, ყველა მწერალი და მსწავლული. ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია მოვიყვანოთ სხვა და სხვა მწერლისა და მსწავლულის მიერ ნათქვამი სიტყვები ტოლსტოის გარდაცვალების გამო.

ილია მეჩნიკოვი.

რუსის დიდებული მსწავლული ი. ი. მეჩნიკოვი, რომელიც პარიზში სცხოვრობს, ძალიან შეძრწუნებულა ტოლსტოის გარდაცვალების ამბით და შემდეგი უთქვამს.

—ამ სამწუხარო ამბის გაგონება მოსალოდნელი იყო, მაგრამ იგი ჩვენთვის მაინც მძიმეა. მე მანდა ახლა გამოვაშკარავო ერთი საიდუმლოება, რომელიც ტოლსტოიმ გადმომცა მასთან „იასნაია პოლიანაში" ყოფნის დროს. ბაასის დროს მე მას, სხვათა შორის, ვუთხარი, რომ დიდად ვაფასებ შენს მოღვაწეობას, როგორც მხატვრისას, ხოლო არ ვეთანხმები შენს ყველა ფილოსოფიურ აზრებს მეთქი.

ლევ ნიკოლოძის ძმ დიდის საიდუმლოებით გადმომცა, რომ ის სწერს ბელეტრისტულ ნაწარმოებს რევოლუციის დროიდან. როგორც დავრწმუნდი, ტოლსტოის სურდა დაეწერა გიოტეს „ფაუსტის" მეორე ნაწილის მსგავსი რამ.

ამ უკანასკნელმა შეხვედრამ ტოლსტოისთან დამარწმუნა, რომ მისი ნათელი გონება კვლავ ძლიერი და ხელუხლებელი იყო.

ანატოლ ფრანსი.

ავადმყოფს ანატოლ ფრანსს „რუსსკო სლოვო-"ს კორესპონდენტისთვის პარიზში ასე უთქვამს:

— თქვენი დანაკარგი—დანაკარგია მთელის კაცობრიობისა. მე დიად შეწუხებული ვარ ლ. ნ. გარდაცვალების ამბით. ჩვენ, დღევანდელ ეპოქის მწერალნი, შეიძლება შევედროთ ტოლსტოის, როგორც მიკროსკოპი ტელესკოპსა. ტოლსტოი თავის სულის თვალებით ჰხედავდა ჩვენთვის უხილავს ლაჟვარდს. შემიძლიან ტოლსტოი ჰომერთან შევადაროთ, მას შეისწავლიან მხოლოდ საუკუნეთა განვლის შემდეგ. მისი ვითომც უტოპია უკვე ნიადაგს პოულობს. ძველი ქვეყნიერება ირღვევა, მისი ნიადაგი ირყევა. ტოლსტოი—მოციქულია ახალ კაცობრიობისა.

ლ. ნ. ტოლსტოიმ იგრძნო დიდებული ჰარმონია კაცობრიობისა: მას სურდა ცხოვრება დაეახლოებინა ბუნების დიდს კანონებთან. რაც ოდესღაც ვოლტერი საფრანგეთისთვის იყო, იგივე იყო ტოლსტოი რუსეთისათვის.

ჰაუპტმანი.

ახლახან იტალიიდან ... დაბრუნებულს ჰაუპტმანს უთქვამს: რუსეთმა დაჰკარგა თავისი ლიუტერი, ხოლო კაცობრიობამ დიდებული ხელოვანი და იშვიათი პიროვნება. ტოლსტოის გაქცევა ამ ქვეყნიდან მე არ გამკვირვებია, რადგან ფილოსოფიის საფუძველი უარყოფაა ყოველდღიურ ცხოვრების ჩოჩქოლისა და ამაოებისა. მისი წასვლა—უმშვენიერესი განზრახვაა, რომელმაც შეაკოსა მისი სულის სიმშვენიერე. ჩემის რწმენით, ტოლსტოიმ სიკვდილის მოახლოვება იგრძნო. მისტიურ შიშით შეპყრობილმა გადასწყვიტა უკანასკნელი წამები მარტო თავის სულთან ყოფარებინა. ეს უკანასკნელი ფაქტი მას აყენებს ბუდასა, ლიუტერისა და სხვა რეფორმატორთა გვერდით. მე ბევრში არ ვეთანხმები მას, მაგრამ მუხლს ვიყრი მის გენიის ტიტანიურ მომხიბლელობის წინაშე. მისი სიკვდილი, უეჭველია, აუნაზღაურებელი დანაკარგია რუსეთისთვის, რადგან ტოლსტოები ყოველს საუკუნეში არ იბადებიან. მე აღშფოთებული ვარ იმ ხმების გამო, ვითომც ტოლსტოი რეკლამისთვის წავიდა. ადამიანი ძალიან სულმდაბალი უნდა გახდეს, რომ გოლიათს-სულს მსგავსი რამე შესწამოს.

ეან რაშპენი.

— ძველმა ლომმა კამარა შეჰკრა, პირისპირ ეკვეთა გამოუცნობელს და სიკვდილის წინ განთავისუფლდა ოჯახურ ბორკილებისაგან. საუკუნოები გავა და კაცობრიობა ფასს დასდებს იმ საუნჯეს, რომელიც ტოლსტოიმ შეიტანა მსოფლიო აზროვნებასა და ლიტერატურაში.

ოტტავ მარბო.

— მსოფლიო ლიტერატურის გოლიათმა დასტოვა ღრმა კვალი მთელს მოაზრე კაცობრიობაში. ყველა მის ნაწარმოებში წითელის ძაფივით გატარებულია სიყვარული და სიბრალული ადამიანისადმი. ეს ხელოვანი ფსიხოლოგი რასაც კი ეხებოდა, სიყვარულს, მარადისობას, სიკვდილს თუ ომს, ყველგან პოულობდა ნათელ სახეთ. ჩვენთვის ის იყო „ჩრდილოეთის შუქი".

ანრი ბატაილი.

— ცნობა ტოლსტოის გარდაცვალების შესახებ ჩემში იწვევს იმავე გრძნობას, რომელსაც განვიცდი ხოლმე ვაგნერის „ზმირის სიკვდილის" მოსმენის დროს. ტოლსტოი დიდი მცოდნე იყო კაცობრიობის გულისა. მოსესავით, რომელმაც კვერთხის დაკვრით კლდეში გადმოადინა წყალი, მანაც იცოდა მთელის კაცობრიობის გული, გაქვავებული ეგოიზმში, და სცდილობდა იქიდან გადმოედინებინა ცხოველი ნამი მოყვასთა შებრალებისა.

ჟიულ კლარეტი.

— ტოლსტოი, ვით ავიატორი აზროვნებიაა, არ ჰხედავს დაბლა შემაფერხებელ ბოძებს. ის მსოფლიოს ზევით დაფრინავს ლაღად, ვით არწივი. როდესაც პირველად წავიკითხე, რომ ტოლსტოი კვერთხით წავიდა სახეტიალოდ, მომაგონდა „უკვდავი ებრაელი", იმ განსხვავებით, რომ ტოლსტოი არის მოციქული მოწყალებისა და მიტევებისა, მაძიებელი დიდებულ შებრალებისა.

ბარონესა ბერტა ფონ-ზუტნერი

— დღეს ქვეყნიერება გაღარიბდა. მშვიდობიანობის მომხრეთა საზოგადოებასა და ტოლსტოის ერთიდა იგივე მიზანი ჰქონდათ, მხოლოდ მსჯელენ სხვა და სხვა გზით მიდიოდნენ.

არტურ შნიცლერი.

— გარდაიცვალა გენიოსი მსოფლიო ამოცანისა. მისი მოძღვრება მომავალში მეტის ელვარებით შეიმოსება და კაცობრიობას გაუნათებს.

ფილოსოფიის ფროფესორი შრედერი.

— გარდაიცვალა უდიდესი კაცი ქვეყნიერებაზე. გადამეტება არ იქმნება, რომ ტოლსტოის ბუდდა ვუწოდო. ის იყო ჰიჯაპული პრომეთეოსი, დიდებული ტანჯული. და მან საკვირველად გაიმარჯვა და კა-

ცობრიობას სინათლე მიანიჭა. თუმცა ტოლსტოის ბევრი დაბრკოლებანი შეხვდა ცხოვრებაში იდეალების გატარების დროს, მაინც შეესძლო ქვეყნის მაჯის ცემა აღეძრა: გარდა ფილისტერთა შეუძლიანთ მას მეოცნებე უწოდონ. მისთანავე მეოცნებე იყო ქრისტეც. ის ჩვენსა და უკუნთა საზღვრის გარეშეა.

მეზობლიდ ამბები

სოფელი კაჭრეთი. (სიდნადის მახრა). სოფელი კაჭრეთი და სოფელი კაჭრეთი... ყბად-ადებული გაგონდით —ესენი როდინაშვილი იყო კაჭრეთიდანაო, ქურდობა და სხვა და სხვა ბოროტ-მოქმედება კაჭრეთიდანაო, კაცისძის ეგვედკან. ესლაა, კეთილი რომ „ინტრიგებისა“ მაინც არას ამბობენ. ეგვედა ამის წყალობით და მათ გაგვეგონით მართლაც ისე გაგვიხდა საქმე და ისე ნაგვიარდა შეცდომა ენა, რომ შინ კერაზედ რომ ნამოგვეჭრეს ვინმე და სახლ-კარიანად გვიყლეპდეს, კრინტი ვეღარ დაგვეძრავს, ვერც არავისთვის მიგვემართნია. მივმართავთ ვი'ვეს,—ზი'ხდისა და დანძღვა-კიცხვის შეტ'ერას მოვედით, ჩვენი სოფლის კეთ-კეცობა სხვა-და სხვა ჯურისაა: მესაკუთრეები და დროებით გაყდებულნი. აქამდე ეოვეელ სასოფლო კაღასახადს, ხაზინაში შესატანს თუ სხვა დასოფლო წვრილმან ხარჯს აწერდნენ ხოლმე ჩვენის კანაჩენით აშორნეულ კაცების ხელით. ვიცოდით რას გაწერდით და ვისი რა იყო მოსათხოვარ—კაღასახადი. მაგრამ ჩვენდა საუბედურო ეხლა ბ. ჩვენი მამასახლისი ამ წეს-რიგით ხარჯების გაწერვისთვის სრულებითაც არ იტკენს თავს. არ ვიცით, ვის და რას გაუხდეგინებენ და რადა—რა ანგარიშში მიდის, ან და ვისკან რა იყო მოსათხოვარი. ვკონებ ეს პირველად, ისიც ჩვენში, უნდა მომხდარიყოს ასე და ჩვენს მამასახლისს უნდა ეპოვნოს ასეთი უფლება, თორემ სხვაკან არსად შეგვეტება. რას ვიზამთ ჩვენ უბედურები. ზემოდ ეკვე მოგახსენეთ, ჩვენის ენის შუცედში ჩავარდნის მიზეზი და ბ. მამასახლისიც ამითი სარგებლობს. ზოგს სახლში კაცა არა ყვავს, ცოდვიანი მშიერი ეყრია და თავფეხიანად ჩარეზებისა და მოვალეების ბალეში ებმება. სიდუხჭირეს კრუხივით სიბუდრად აუყმეთია ეს უბედური ჩვენი სოფელი კაჭრეთი. ვინ მოსთვლის რამდენი სიდუხჭირე ტრიალებს ჩვენში და ვინ ვედირსებით ისეთ ბუჯეშმატკიკარს მომრიგებელ შუამდგომელს რომ ეკვდა ამას ბუჯ ტივად არ მოკიდის, ძირიანად განკურნოს ეს იარები და გაძეკოს ჩვენიდან უბედურების კრუხი...

ჭირი ჭირზედ ბეკმატება. ამ ორ დღეში ჩამოართვა მოსელმა ხალხმა ჩვენს სოფელს ენ. თამარა მაყაშვილის დგილი, რომელიც ოფარით ბეკორდა და კიდეკ ვალტ ბეკვენ. მთელი მამული კაღალხნული ბეკორდა და რაც იყო ცარიელი, ვინახავდით საზამთროდ საქონლისთვის საკვებ-საძოვრად; ეხლა საძოვარიც თვით მოსელმა ხალხმა გაჭიდა სხვაზედ ზამთრის საბალახედ და ნახნავ—სათესიდანაც დაითხოვეს სრულიად ხალხი, „ფეხი არ დასდგათ შიგაო“. თუმცა ძნელი, რთული და ძვირი საქმე იყო ენინის მაყაშვილის ადგილის ვიდვა ჩვენთვის, მაგრამ კარგი გონიერი ბოგრა, ბუდეშემატკივარი მეთაური და შუამავალი ეთეოდ მოაგვარებდა საქმეს. მაგრამ ეკვდა ამას ვერ ვედირსენით. „სათხეს მარიდი არ არისო“, „ბანდასავალი ენდა ბანდესო“, იტყვიან ხოლმე და ეს, ესეც ჩვენი ბოდო...

ამ საქმეშიაც ბუდ ტივად ეყვნენ ბბ. ჩვენი მამასახლისად ნამეოფი ბაზერაშვილი და ეხლანდელი მამასახლისი ხარაშეეი. ეკვდამ კარგად იცის, მამასახლისს რამდენი ზედგავდენა აქვს ხალხის მოქმედებაზე. ჩვენი ხალხი ჯერ ისედაც ენინ და მოეშეფეთებულ ცხვრის თვრასავით არის სამწესო-მოსაგდელი, დეფანტულად ვსცხოვრობთ და, აბა, ამგვარი ხალხი რა შეაქვს გაკეთებს თავის თავად, თუ არ ეყოდებათ ნამდვილი ბუჯეშმატკივარი, არ შეეკრეფს მალმალე, არ იქონიებს მსჯელობას. ხოდო არც ბირველი და არც მეორე სამასახლისი ბუჯეხბისა თვის კამოშალეკი არ არის.

კაკრეთელი ბლები **დიმიტრი სოლოლაშვილი.**

—

სოფ. მარტყოფი. (კარედ—კახეთი). დადის ხნის უმოქმედობის შემდეგ, როგორც იყო, ძლივს ედირსა სოფელს სკოლის კახსნა. ამ განახლებულ სკოლას იმდენი მოხოვნელი მოაწყდა, რომ ერთი მესამედი ძლივს მიიღეს, ისიც კენჭის ერით, წელს ორი მასწავლებელი დანიშნა (ქალეკეი), რომელთაკან ერთს სოფელმა უნდა აძლიოს ჯამაგირი და მეორეს—დირექციამ. სულ სოფლის 400—500 ბავშვიდან სასწავლებლად დაიარება 150, ამათგან 120 ბავშვამდე ამ განახლებულ სკოლაშია მიღებული და დანარჩენიც—სამრეკლოსაში. ასე რომ, სულ მცირედი ვსთქვათ, 300 ბავშვი მაინც, სამწუხაროდ, სკოლის გარედ დარჩა. სწავლის საქმეზე ჯერ-ჯერობით ყერა ითქმის რა, თუმცა იმედი უნდა ვიქონიოთ. რომ ეს მასწავლებლები, ადეკურგიდი სუშუალო სასწავლებლის ტოლნით, პირნათლად შეასრულებენ თავიანთ პირდაპირ დანიშნულებას და ამ ბნელ კუთხეში მომავალ თაობის ბედიდბალს და მის ზნეობრივ-გონებრივ აღზრდას დაუყენებენ შესაფერს ნიადაგზე.

აქაურები ვერ ეფასებენ კარგად სამეკითხველოს, თუმცა ეს უკანასკნელი თითქმის ეკვდაფრით კარგად არის დაყენებული. აი, ეკვე 6 თვე სრულდება, რაც სამეკითხველო მოქმედობს და მიუხედავად ამისა, მან ვერ მოაშორა სამეკიტნოების ხალხი და ვერ მიიზიდა იმდენი მეკითხველი, რამდენიც 1000 კომლიან სოფელს შეეფერება. დღემდე 500-მა ძლივს ისარგებლა სამეკითხველოს ეურნალ-გაზეთებით; წიგნებით კი 1 მკითხველმა ისარგებლა მხოლოდ 162 მა. წლოვანებით უფრო ახალგაზრდანი ეტანებოდნენ. წოდებით, ეჭვს კარეშეა, უფრო მოწინავე ნაწილი საზოგადოებისა დაიარებოდა. ეს ასეც უნდა ეოფილიყო, ვინაიდან ჩვენის ქვეყნის სამეკითხველოს საზოგადოდ და კერძოთ პროგიანციისას არ აქვს ის სასურველი, მიმზიდველობა, რომ შეიწყოს გაუხათდებელი ხალხი. არ არის ჩვენში ისეთი გაზეთი, ეურნალი და წიგნიკეკი, რომ კალეხის ან მუშის ეურადღებას იპყრობდეს, რომ მათ „ინტელიგენტის“ დაუხმარებლივ გაიგონ რამე წაკითხულიდან, ამიტომ მეტი არ ეენება, თუ ამ საკეთილისხო კარემოებას უმირველესად ეოფილის ქარ. შორის წ.-ვ. კ. საზოგადოება, როგორც ხალხთან დაახლოვებული და პატრონი სკოლა-სამეკითხველოებისა, მაქცევს ყურადღებას, და გამოსცემს ამ საქმის თანამგრძნობთა თანამშრომლობით სახალხო წიგნებს, თორემ წინასწარ შემთხვევაში სამეკითხველო, პროგიანციაში ნამეტნავად, თავის დანიშნულებას ვერ ადასრულებს... **მეთვალყურე.**

—

რედაქციისაგან. ჩვენ რამდენიმე წერილი მივიღეთ ქ. თელავის მოურავს ბ-ნ თათუზოვსა და ამასან ივ. პატაშვილს შორის მომხდარ ინციდენტის შესახებ. ზოგი ამ წერილთაგანი ეკვეც დავბეჭდეთ. ახლა ბ-ნ პატაშვილის თხოვნით ვცხადებთ, რომ არც ერთი მათგანი ამ ამბავსან არ მოუწერია; წერილები ბატონის სხვა ჩვენს კორესპონდენტებს.

ᲒᲐᲜᲪᲮᲐᲓᲔᲑᲐᲜᲘ

ᲔᲥᲘᲛᲘ ᲜᲘᲙᲝ ᲔᲠᲘᲡᲗᲐᲕᲘ ᲑᲐᲗᲝᲛᲨᲘ

სამწყდრო სამეკურნალოს ორდინატორი დებულობს და არჩენს მინაგან, ბავშვებისა და ნერვებით ავადმყოფებს. მიიღებს ყოველ დღე 1—3 საათამდის ფილტვებით, კუჭით, ნაწლეგებით (ბავშვების ფადარათით) და ქარებით (რევმატიზმით) ავადმყოფებს; ციებ-ცხელების დიაგნოზი ახალის მეტოდით, სიხლის და ნაწველის მიკროსკოპიული გამოკვლევა.

ბათუმი ვლადიკავკაზის ქ. N 24.

(20—171—16)

ᲓᲝᲥᲢ. ᲜᲐᲕᲐᲡᲐᲠᲓᲘᲐᲜᲘᲡᲐ

უოველ დღე, კვირეებს კარდ. დაარსებულია 1880 წელს.

(ვორონცოვის ძეგლის პირდაპირ)

ᲓᲘᲚᲘᲗ:

ბ. ა. ნავასარდიანი: 11—12 ს. ქირურგიული, ვენერიული (სიფილ.) ავად.

ე. მ. ჩიქოვანი: 9½—10 ს. თვალისა, შინაგანი და ნერვებისა.

ზ. ი. ბაბანასოვი: 10—11 ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ნ. ტ. მულინი: 10—12 ს. ყურისა, ცხვირისა და ყელისა.

მ. გ. ავეტისიანცი: 11—12 ს. კანისა, სიფილისი, ვენერ., საშ. და ქირურგ.

ა. მ. პუგინოვი. 12—1 ს. შინაგანი, ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

ა. პ. კარაპეტიანცი: 1—1½ ს. შინაგან. და საბავშვო.

ბ. გ. ბაგასაროვი: 1½—2 ს. შინაგ. და ბავშვთა ავად.

ᲡᲐᲦᲐᲛᲝᲗᲘ:

ქალ. ეკ. პ. ს. ზილბერშაკი: 6—6 ს. საბებ., ქალ. და ბავშ. ავად.

ო. ვ. ბეევსკაია-ენგელი: 6—6½ ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ი. ფ. მარციშევსკი: 6—7 ს. შინაგანი, ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

რჩევა 50 კაპ. დარიბებს უფასოდ, კეთილსულტანიები და ოპერაციები შეთანხმებით, სამეკურნალოს დირექტორი მედიც. დოქტორი **ბ. ა. ნავასარდიანი.**

გამოცდილი მასწავლებელი

განაგრძობს მეცადინეობას მოსწავლე ქალ-ვაჟთ ყველა დაბალ და საშუალო სასწავლებლებისთვის: გიმნაზიისთვის, რეალურ, კომერციულ, ტექნიკურ, სამოქალაქო, საფერშლო, რკინის გზის და სასულიერო სასწავლებლებისთვის, ამზადებს ყველა ხარისხის ჩინზე. ერთ და ორ კლასიან მასწავლებლობის ხარისხზე. მსურველს მიიღებს მთელ ხარჯზედაც—პანსიონში, რომელნიც არ იქნებიან აცილებულნი 15 წ. სწავლაში მონაწილეობას მიიღებს სხვა მასწავლებლებიც).

მოლაპარაკება შეიძლება დილის 8 საათ. საღ. 5—8 საათამდე. მეცადინეობა იქნება ორ აღილად: ვორონცოვის ძეგლის მახლობლად და ნახალოვკაში, ავეჭალის ქუჩაზე, ეაგზლის პირდაპირ.

ᲛᲘᲡᲐᲛᲐᲠᲗᲘ: Авчальская ул. с. д. N 133, кв. 4. (въ Нахалонкѣ противъ вокзала).

(თ—152—19)

ᲔᲥᲘᲛᲘ ე. ს. ხუნდაძე დაბრუნდა ქუთაისში

იღებს შინაგ., ქალ., ბებ. და ხიფილ ავადმყოფებს. დილით 9—11 ს., საღამოთი 6—7 საათ. ფთხშაბათობით დარიბებს უფასოდ იღებს. (ნ.—225

◀ ᲛᲝᲛᲒᲘᲐᲠᲔᲗᲐᲗᲕᲘᲡ ▶

ᲗᲐᲕᲨᲔᲡᲐᲤᲐᲠᲘ ᲒᲔᲒᲘᲐ-ᲥᲐᲚᲘᲡ ᲗᲣᲮᲐᲠᲔᲚᲝᲑᲘᲡᲐ.

ოლგას ქ., საბებიო ინსტიტ. პირდაპირ. მშობიარენი და ფეხმძიმე ქალები მიიღებიან ყოველ დროს დღეცა და ღამეც. არის საერთო საწოლი, ცალკე ოთახები და ოთახი საიდუმლოდ მომსვლელთათვის.

მიღება ქალის ავადმყოფობით სნეულთა, ძიძების გასინჯვა, ყვავილის აცრადა მასსაკი ყოველ-დღე დილის 6—4-დან ნაშუადღევის 12 ს. (თ.—714)

◀ ᲡᲐᲛᲔᲣᲠᲜᲔᲝ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ ▶

ᲛᲝᲡᲐᲕᲐᲚᲘ

ᲬᲔᲚᲘᲬᲐᲓᲘ ᲛᲔᲝᲠᲔ

მიიღება ხელის მოწერა 1910 წლისათვის. ეურნალი გამოვა იმავე პროგრამით. რედაქცია ჰპირდება თავის ხელის მომწერლებს **რჩეულ** მცენარეების **საუკეთესო თესლის** გაგზავნას **ᲣᲤᲐᲡᲝᲓ.**

თუ შესძლებს რედაქცია, ეურნალის ხელის მომწერლებს წლის დამლევს გაუგზავნის აგრეთვე **უფასოდ** თითო **წიგნს-ᲑᲠᲝᲨᲣᲠᲐᲡ** მეურნეობის რომელსამე დარგიდან.

რედაქციის ადრესი: **Тифлисъ, Барятинская 5. Редакція „Мосавали“.**

ᲡᲐᲣᲛᲐᲬᲕᲘᲚᲝ ᲡᲣᲠᲐᲗᲔᲑᲘᲐᲜᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

„ᲜᲐᲙᲐᲓᲣᲚᲘ“

(წელიწადი მეექვსე)

1910 წლის პირველ იანვრიდან 191ს წლის პირველ იანვრამდე მიეცემა ხელიმომწერლებს:

24 წიგნი მცირე წლოვანთათ. **12** წიგნი მოზრდილთათვის.

გარდა ამისა მეეცემა ᲞᲠᲔᲛᲘᲐᲓ 1. მარლეის აჩრდილ „—ჩარლზ დეკარნის მოთხრობა. მოთხრობაში იქნება ჩართული სურათები. 2. ქართული მხატვრული ასოები კუბიკებზე.

ᲤᲐᲡᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘᲡᲐ: წლიურად ხუთი მანეთი, ნახევარი წლით ფრიგე გამოცემა—სამი მანეთი; სახდგარ-გარედ: წლიურად—შვიდი მანეთი; მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი—სამი მანეთი, მოზრდილთათვის 12 წიგნი—სამი მანეთი.

ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში „ᲜᲐᲙᲐᲓᲣᲚᲘᲡ“ რედაქციაში (ბოლოვინის ბრიგადაქტზე. 8. და წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღაზიაში თავად-აზნაურთ ქარვლამი).

ᲒᲐᲛᲝᲦᲘᲓᲐ ᲓᲐ ᲘᲧᲘᲓᲔᲑᲐ ᲧᲕᲔᲚᲐ ᲬᲘᲒᲜᲘᲡ ᲛᲐᲦᲐᲖᲘᲐᲨᲘ

ᲒᲐᲚᲘ ᲥᲣᲩᲘᲡᲐ

გამოცემა **ᲛᲘᲮᲔᲘᲚ ᲜᲔᲛᲡᲐᲫᲘᲡᲐ**

ფასი 10 კაპეიკი,

ᲐᲓᲠᲔᲡᲘ: ტფილისი, ქართველოვა ამხანაგობის სტამბა ტელეფ. № 273.

Ვ. ᲧᲘᲤᲘᲐᲜᲘᲡ ᲓᲠᲐᲛᲐ

ᲡᲐᲛᲔᲒᲠᲔᲚᲝᲡ ᲛᲗᲐᲕᲐᲠ ᲚᲔᲕᲐᲜ

ისტორიული დრამა 5 მოქმედებად გამოცემა გაზ. „დროების“ რედაქციისა და კ. მესხიევისა.

ᲤᲐᲡᲘ ᲝᲠᲘ ᲐᲑᲐᲖᲘ

იყიდება „ხახ. გაზ.“ რედაქციაში და წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში.

ᲔᲠᲗᲐᲓ-ᲔᲠᲗᲘ ᲗᲔᲕᲖᲘᲣᲚᲝᲑᲘᲡ ᲡᲐᲬᲧᲝᲑᲐ ᲤᲘᲗᲮᲔᲕᲘᲡ ᲛᲠᲔᲬᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲡᲐ

ᲡᲐᲚᲘᲐᲜᲘᲡ ᲗᲔᲕᲖᲗᲘ ᲛᲠᲔᲬᲕᲔᲚ ᲓᲐ ᲛᲝᲕᲐᲭᲠᲔᲗ ᲫᲛ. ᲙᲔᲒᲕᲔᲚᲝᲕᲔᲑᲘᲡ ᲛᲐᲦᲐᲖᲘᲐᲡ

ᲞᲣᲨᲙᲘᲜᲘᲡ Ქ., ᲡᲐᲮᲚᲘ № 9, ᲢᲔᲚᲔᲤᲝᲜᲘ № 712,

ᲧᲝᲕᲔᲚ ᲓᲦᲔ ᲒᲐᲜᲣᲬᲧᲕᲔᲢᲚᲘᲕ ᲛᲝᲓᲘᲡ

ᲐᲮᲐᲚ-ᲐᲮᲐᲚᲘ

ᲞᲔᲢᲠᲘᲜᲐ (ᲖᲣᲗᲘ) **ᲓᲐ ᲡᲔᲕᲠᲘᲣᲒᲐ** (ᲢᲐᲠᲐᲚᲐᲜᲐ).

ᲮᲘᲖᲘᲚᲐᲚᲐ

ახალი, (Зернистая).

◀ ᲞᲐᲠᲙᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲙᲝᲚᲝᲤᲔᲑᲘᲗ ▶

ᲡᲐᲣᲙᲔᲗᲔᲡᲝ ᲓᲝᲛᲔᲑᲘ ᲓᲐ ᲮᲣᲠᲒᲘᲔᲚᲔᲑᲘ

ᲛᲘᲦᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲓᲕᲘᲜᲘᲡ ᲝᲠᲐᲒᲣᲚᲘ (ᲡᲘᲝᲛᲒᲐ)

ᲓᲐ ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲮᲘᲖᲘᲚᲐᲚᲐ (Кетовая). (წ.—128—30)

ᲔᲠᲗᲐᲓ-ᲔᲠᲗᲘ ᲡᲐᲬᲧᲝᲑᲘ ᲤᲘᲗᲮᲔᲕᲘᲡ ᲛᲠᲔᲬᲕᲔᲚᲝᲑᲘᲡᲐ.

ᲡᲐᲝᲯᲐᲮᲝ ᲜᲝᲛᲠᲔᲑᲘ ᲤᲘᲚᲘᲡᲨᲘ

ქალაქის შუა ადგილი, ელისაბედის ქუჩა, ვორონცოვის ძეგლის მახლობლად, სახლი **ᲫᲛ. ᲛᲘᲚᲝᲕᲘᲡᲐ № 1.** ოთახები ნათელი და მშრალი, თბილი კარიდორებით. მოსამსახურეთ ქალები და კაცები; განათებული ელექტრონით. ნომრები ორ-ორი ოთახებიდანაც არის.

ᲤᲐᲮᲘ: 60 კაპეიკიდან 2 მანეთამდე; თვიურეს დეეთმობათ.

(30—181—7) პატრონი ნიკორეანისა ს. ᲛᲣᲨᲕᲘᲪᲔᲚᲘᲫᲔ.

ᲪᲔᲜᲢᲠᲐᲚᲣᲠᲘ ᲐᲖᲘᲣᲠᲘ ᲒᲣᲤᲔᲢᲘ

ᲞᲣᲠᲐ-ᲚᲕᲘᲜᲝᲚ

ᲕᲝᲠᲝᲜᲪᲝᲕᲘᲡ ᲛᲔᲝᲦᲐᲜᲗᲐᲜ, ᲕᲝᲠᲝᲜᲪᲝᲕᲘᲡ ᲫᲔᲒᲚᲘᲡ ᲞᲘᲠᲓᲐᲞᲘᲠ

საკმელები ევროპიული და კავკასიური; ღვინოები კახური საუკეთესო ფირმებისა და სვირული—ბოთლი 25 კაპეიკიდან 1 მანეთამდე; მაგარი სასმელები რუსეთისა და საზღვარ-გარეთისა ზომიერ ფასებში; ყოველ-დღე ცოცხალი თევზი; ცალკე კაბინეტები; მოსამსახურენი სუფთა და მკვირცხლი.

◀ ᲕᲐᲭᲠᲝᲑᲐ ᲦᲐᲛᲘᲡ 2 ᲡᲐᲐᲗᲐᲛᲓᲔ ▶

(20—160—8) ამხანაგობის გამგე **არსენა ᲯᲘᲜᲯᲘᲜᲐᲫᲔ.**

ᲮᲘᲚᲔᲣᲚᲝᲑᲘᲡ, ᲮᲔᲚᲝᲕᲜᲣᲠᲘ ᲛᲘᲜᲔᲠᲐᲚᲣᲠᲘ ᲓᲐ ᲡᲐᲛᲙᲣᲠᲜᲐᲚᲝ ᲬᲧᲚᲔᲑᲘ

Მ. ᲚᲐᲚᲘᲫᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲐᲛᲮ.

ᲛᲖᲐᲓᲓᲔᲑᲐ ᲛᲮᲝᲚᲝᲓ ᲑᲣᲜᲔᲑᲠᲘᲕ, ᲫᲛᲘᲣᲠᲐᲓ ᲓᲐᲬᲛᲔᲜᲓᲘᲚ, ᲮᲘᲚᲘᲡ ᲬᲕᲜᲘᲗᲐ ᲓᲐ ᲡᲐᲣᲙᲔᲗᲔᲡᲝ ᲮᲘᲚᲔᲣᲚᲘᲡ ᲨᲐᲠᲑᲐᲗᲘᲗ, ᲒᲐᲛᲝ ᲮᲓᲘᲚᲘᲡ ᲬᲧᲚᲘᲗᲐ ᲓᲐ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐ ᲨᲐᲫᲠᲘᲗ.

წყალი მზადდება გაუმჯობესებულ მანქანებით სპეციალისტის მუდმივის ხელმძღვანელობით.

◀ **ᲬᲧᲚᲔᲑᲘᲡ ᲙᲐᲠᲒᲘ ᲦᲘᲠᲡᲔᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲥᲐᲠᲮᲜᲐ ᲓᲐᲯᲘᲚᲓᲝᲕᲔᲑᲣᲚᲘᲐ ᲝᲥᲠᲝᲡᲐ ᲓᲐ ᲕᲔᲠᲪᲮᲚᲘᲡ ᲛᲔᲜᲓᲚᲘᲗ.** ▶

ᲥᲐᲠᲮᲜᲔᲑᲘ: ტფილისში, ბოლოვინის პროსპექტზე ტელეფ. № 411. ქუთაისში, პუშკინის ქუჩაზე. (20—139—10)

ᲗᲔᲕᲖᲘᲡ ᲛᲐᲦᲐᲖᲘᲐ Ს. Ა. ᲒᲣᲙᲐᲡᲝᲕᲘᲡᲐ

პუშკინის ქუჩა, სახლი სუნდუკიანცისა, მართლმადიდებელთა ძველის სემინარიის პირდაპირ

ᲢᲔᲚᲔᲤᲝᲜᲘ № 395 **ᲢᲔᲚᲔᲤᲝᲜᲘ № 395**

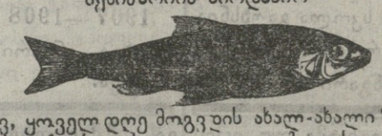

განუწყვეტლივ, ყოველ დღე მოგვდის ახალ-ახალი ზუთხი და თართი, ხიზილალა პარკისა, ქვირითისა და კოლოფებით. საუკეთესო დოში და ზურგიელი და აგრეთვე ყოველგვარი თევზეული.

ᲤᲐᲮᲔᲑᲘ ᲡᲘᲜᲘᲓᲘᲡᲘᲔᲠᲐᲓ. პატივისცემით **ს. ა. ᲒᲣᲙᲐᲡᲝᲕᲘ.** (40—33—20)

ᲢᲐᲜᲘᲡᲐᲛᲝᲬᲡᲘᲡ ᲛᲙᲔᲠᲐᲞᲘ Ი. ნ. ᲡᲕᲐᲜᲘᲫᲔ

ᲢᲤᲘᲚᲘᲡᲘ, ᲤᲝᲡᲢᲘᲡ ქ., ᲡᲐᲮᲚᲘ ᲖᲣᲑᲐᲚᲐᲨᲕᲘᲚᲘᲡᲐ, № 6.

ამით აუწყებს თავის პატივცემულ შემკეთებლებს, რომ სამხედრო და სამოქალაქო უწყებათა მოხელეთა ფორმის ტანისამოსისათვის რუსეთისა და საზღვარ-გარეთის განსაკუთრებით სახელ-განთქმულ ფაბრიკებისაგან შეკეთებენ დიდძალი მაუდეულობა. ყველა ტანისამოსს ჰკერენ გამოცდილი ხელოსნები

◀ **ᲩᲔᲛᲘᲡ ᲮᲔᲚᲛᲫᲦᲕᲐᲜᲔᲚᲝᲑᲘᲗ** ▶

ᲧᲝᲕᲚᲐ ᲓᲐᲙᲕᲔᲗᲘᲚᲘ ᲢᲐᲜᲘᲡᲐᲛᲝᲡᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲘᲙᲔᲠᲔᲑᲐ ᲡᲣᲤᲗᲐᲓ ᲓᲐ ᲙᲔᲗᲘᲚ ᲮᲘᲜᲐᲓᲘᲡᲘᲔᲠᲐᲓ. (20—127—11)

ᲒᲣᲜᲔᲑᲠᲘᲕᲘ ᲙᲐᲮᲣᲠᲘ ᲦᲕᲘᲜᲝᲔᲑᲘ

კარდენახის საუკეთესო ზვრებიდან

ᲫᲛ. ᲮᲔᲚᲐᲨᲕᲘᲚᲔᲑᲘᲡᲐ.

ᲮᲐᲠᲓᲐᲤᲘ ᲜᲘᲙᲝᲚᲝᲖᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲜᲔᲒᲠᲐᲡᲝᲕᲘᲡ ᲙᲣᲗᲮᲘᲡ ᲮᲐᲡᲚᲨᲘ NN 14 ᲓᲐ 11.

ᲮᲐᲠᲓᲐᲤᲨᲘ ᲘᲜᲐᲮᲔᲑᲐ ᲒᲐᲠᲓᲐ ᲐᲮᲐᲚᲘᲡᲐ ᲫᲕᲔᲚᲘ, 6—7 ᲬᲚᲘᲡ, ᲓᲦᲘᲜᲝᲕᲐᲜᲘᲗ.

ᲑᲝᲗᲚᲘ 25 Კ.-ᲓᲐᲜ 1 ᲛᲐᲜᲔᲗᲝᲛᲓᲔ.

(20—195—3) ᲞᲐᲢᲘᲕᲘᲡᲪᲔᲛᲘᲗ—ᲛᲝᲡᲔ ᲮᲔᲚᲐᲨᲕᲘᲚᲘ.

ᲞᲝᲚᲢᲐᲕᲘᲡ ᲡᲐᲐᲓᲒᲘᲚ ᲛᲐᲛᲣᲚᲝ ᲑᲐᲜᲙᲘᲡ

ᲛᲗᲐᲕᲐᲠ ᲐᲒᲔᲜᲢᲘ

(ᲔᲚᲘᲡᲐᲕᲔᲢᲞᲝᲚᲘᲡᲐ ᲓᲐ ᲔᲠᲔᲕᲜᲘᲡ ᲒᲣᲑᲔᲠᲜᲘᲝᲑᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ)

ამით პატივისცემით საყოველთაოდ იუწყება, რომ სხვა და სხვა პიროვნების შესატყდად (გრძელ-ვადიანისა, მოკლე-ვადიანისა თუ სხვა-გვარ ხელსნის ასადგებად) და განცხადებათა მიხადებად, პირდაპირ მიმართონ ზოლმე უმთავრესს აგენტს ვილიამინოვის ქუჩა, N 9, ᲐᲚᲔᲥᲡᲐᲜᲓᲠᲔ ᲡᲔᲠᲒᲔᲘᲡ ᲫᲔ ᲜᲝᲕᲘᲪᲙᲘᲡ. (4—177—3)

ᲡᲢᲐᲛᲑᲐ „ᲮᲘᲚᲔᲣᲚᲝᲑᲘᲡ“ ᲠᲣᲡᲘᲡ ᲥᲣᲩᲐ № 3

ᲠᲔᲓᲐᲥᲢᲝᲠᲘ-ᲒᲐᲛᲝᲛᲪᲔᲛᲔᲚᲘ ᲘᲠᲝᲓᲘᲝᲜ ᲡᲝᲚᲝᲚᲐᲨᲕᲘᲚᲘ.